

Åldersbedömning

Om handläggningen av ärenden där den
misstänkta personens ålder är oklar

RättsPM 2017:4
Utvecklingscentrum Stockholm
Juni 2017

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1 Inledning	5
2 Inleda förundersökning.....	6
2.1 Inleda förundersökning eller utredning enligt 31 § LUL när den misstänkte uppger sig vara under 15 år?.....	6
2.2 Förundersökning mot den som uppger sig vara under 18 år	7
3 Tvångsmedel.....	8
3.1 Anhållande av den som uppger sig vara under 15 år	8
3.1.1 När polisen anmäler ett gripande.....	8
3.1.2 Prövning av anhållningsfrågan.....	9
3.1.3 Häktning framställning.....	12
3.2 Anhållande av den som uppger sig vara under 18 år (men över 15 år).....	13
3.3 Daktning.....	14
3.4 Kroppsbesiktning för att genomföra medicinsk ålders- bedömning.....	15
3.4.1 Allmänna utgångspunkter	15
3.4.2 Kroppsbesiktning av den som uppger sig vara under 15 år	16
3.4.3 Något om medicinska undersökningar i syfte att utreda ålder	17
3.4.4 Proportionalitetsbedömningen.....	17
3.4.5 Beslutet om kroppsbesiktning.....	18
4 Åldersutredningen	19
4.1 Allmänna utgångspunkter	19
4.2 Åldersutredningens innehåll.....	19
4.3 Sekretess?	20
5 Åtal, straffmätning och påföljd.....	22
Flödesschema för frågan om anhållande vid oklar ålder.....	23

Sammanfattning

Denna rättspromemoria innehåller rättslig vägledning i frågor som åklagare ställs inför när en misstänkt person hävdar att hon eller han är under 15 resp. 18 eller 21 år men där uppgiften om ålder kan ifrågasättas. I promemorian används *den misstänkte* oberoende av kön på den person som kan misstänkas.

Flödesschema om anhållande

Ett flödesschema för frågan om anhållande vid oklar ålder finns sist i rättspromemorian (s. 23).

Inleda förundersökning (kapitel 2)

- Det är tillräckligt att det finns *anledning att anta* att den misstänkte hade fyllt 15 år när brottet begicks för att inleda förundersökning.
- Om det på *goda grunder kan antas* att den misstänkte har fyllt 18 år bör förundersökningen inte bedrivas som ett ungdomsärende.

Anhållande av den som uppger sig vara under 15 år (avsnitt 3.1)

- Om det *inte finns anledning att anta* att den misstänkte var minst 15 år vid tiden för brottet ska gripandet hävas. 24:8-förhör ska då inte beordras (se avsnitt 3.1.1).
- För att den misstänkte ska få anhållas bör åklagaren på *goda grunder kunna anta* att den misstänkte hade fyllt 15 år vid tiden för brottet (se avsnitt 3.1.2.1).
- Vid prövning av anhållningsfrågan (proportionalitetsprövningen och bedömningen av synnerliga skäl) bör åklagaren utgå från *den ålder som är mest sannolik*. Om det inte finns tillräckligt underlag för en sådan bedömning bör utgångspunkten vara att den misstänkte just har fyllt 15 år (se avsnitt 3.1.2.2).
- I de fall det finns *goda grunder att anta* att den misstänkte har fyllt 18 år bör åklagaren utgå från det vid prövningen av anhållningsfrågan.
- Åklagaren måste göra en *prognos* av möjligheterna att genom en åldersutredning klarlägga att den misstänkte var straffmyndig när brottet begicks. Saknas sådana förutsättningar bör den misstänkte inte anhållas (se avsnitt 3.1.2.3).
- Åklagaren kan begära den misstänkte *häktad* om det på goda grunder kan antas att den misstänkte var minst 15 år när brottet begicks (se avsnitt 3.1.3).

Anhållande av den som uppger sig vara under 18 år (men över 15 år) (avsnitt 3.2)

- Om det på *goda grunder kan antas* att den misstänkte har fyllt 18 år krävs inte synnerliga skäl för anhållande.

Daktning (avsnitt 3.3)

- Endast den som är *anhållen eller häktad* får daktas i syfte att utreda åldern.
- Om daktning endast behövs för åldersutredningen – och inte för utredningen av brottet – fattas beslut av Polismyndigheten. I de fallen får åklagare inte besluta om daktning.

Kroppsbesiktning (avsnitt 3.4)

- För beslut om kroppsbesiktning krävs att det *på goda grunder kan antas* att den misstänkte har fyllt 15 år.
- Om den misstänkte är frihetsberövad är det bara undantagsvis opropor­tionerligt att besluta om kroppsbesiktning.
- Straffmättningsvärdet i det enskilda fallet, med beaktande av ungdoms­rabatten, bör normalt nå upp till i vart fall de högre dagsbotsnivåerna för att kroppsbesiktning ska kunna vara aktuellt.
- Vid brott där straffvärdet för en vuxen ligger på bötesnivå är kroppsbesiktning för åldersutredning aldrig proportionerligt.

Åldersutredningen (kapitel 4)

- En åldersutredning bör normalt bestå av flera åtgärder, exempelvis upp­gifter från Migrationsverket och Interpol, medicinsk åldersbedömning samt förhör med personer som kan ha information om den misstänktes ålder.

Åtal, straffmätning och påföljd (kapitel 5)

- Åklagaren bör så långt det är möjligt ha utrett den misstänktes ålder innan åtal väcks.
- För att en misstänkt person ska kunna lagföras krävs att det är *klarlagt* att han eller hon hade fyllt 15 år när brottet begicks.
- För att kunna bestämma påföljden till fängelse på *livstid* måste det vara *klarlagt* att den tilltalade hade fyllt 21 år när brottet begicks.
- Bedömningen av straffmättningsvärdet samt påföljdsbestämningen ska i övrigt göras med utgångspunkt i *den ålder som är mest sannolik*. Om det inte går att fastställa får man utgå från det som är mest förmånligt för den tilltalade.

1 Inledning

Ärenden där den misstänkta personens ålder inte är klarlagd har blivit vanligare på senare år. När en misstänkt person uppger sig vara under 15 år men den uppgiften kan ifrågasättas ställs åklagaren inför svåra överväganden – såväl rättsliga frågor som praktiska metodfrågor. Likartade överväganden måste göras under olika skeden av förundersökningen när det är osäkert om den misstänkte är över eller under 18 år och i vissa fall över eller under 21 år. En central fråga är vilka krav på utredningens styrka som måste vara uppfyllda för att åklagaren ska kunna utgå från att en misstänkt person är äldre än vad han eller hon påstår vid exempelvis beslut om att inleda förundersökning eller om att använda tvångsmedel. Hur pass säker på att en misstänkt person är över 15 år måste man vara för att få anhålla, t.ex.? Någon tydlig vägledning om detta finns inte i praxis, förarbeten eller doktrin.¹ Rättsläget måste därför bedömas som oklart.

De ställningstaganden och de rekommendationer som lämnas i denna promemoria är den bedömning som görs nu och gäller tillsvidare. Till stor del utgår ställningstagandena från de uttalanden som Högsta domstolen gjort i NJA 2016 s. 719 när det gäller utredningskrav vid påföljdsbestämningen samt uttalanden i förarbetena till den nya bestämmelsen i 28 kap. 12 § första stycket 3 rättegångsbalken (RB) om kroppsbesiktning för att utreda ålder (prop. 2016/17:165). Det är viktigt att framhålla att vägledningen kan behöva ses över och ändras om rättsläget förändras genom t.ex. nya avgöranden från Högsta domstolen.

Metodfrågor och praktisk vägledning om t.ex. de medicinska undersökningsmetoder som kan användas för att bedöma ålder tas endast delvis upp i denna promemoria. Information om detta lämnas även i annan form på Rånet (UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning). På Rättsmedicinalverkets hemsida finns också nyttig information.

Vägledning i frågor som rör unga misstänkta generellt finns i riksåklagarens riktlinjer om handläggning av ungdomsären, RåR 2006:3 (nedan Ungdomsriktlinjerna). Här behandlas enbart de specifika frågor som uppkommer när den misstänktes ålder är oklar och som har med själva åldersbedömningen att göra.

Dispositionen i rättspromemorian följer kronologin i en brottsutredning och bygger i huvudsak på vad den misstänkte uppger för ålder – under 15 år eller under 18 år. När det är aktuellt tas även 21-årsgränsen upp.

---

¹ Se dock prop. 2016/17:165 och NJA 2016 s. 719. Jfr Karin Wistrand, Åldersbedömning i brottmålsprocessen – Några reflektioner med anledning av Svea hovrätts avgörande i "Fåfången-målet", Svensk Juristtidning 2016 s. 332 och Simon Andersson, Påföljdsbestämning vid oklar ålder, Juridisk Tidskrift 2016/17 s. 712.

2 Inleda förundersökning

2.1 Inleda förundersökning eller utredning enligt 31 § LUL när den misstänkte uppger sig vara under 15 år?

Det är tillräckligt att det finns anledning att anta att den misstänkte hade fyllt 15 år när brottet begicks för att inleda förundersökning.

Om den misstänktes ålder är oklar och straffmyndighetsåldern är ifrågasatt måste åklagaren ta ställning till om förundersökning ska inledas eller om det, i annat fall, finns skäl att inleda en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Det är tillräckligt att det finns *anledning att anta* att en misstänkt person hade fyllt 15 år när brottet begicks för att inleda förundersökning och vidta ytterligare åtgärder för att utreda personens ålder. I detta tidiga skede finns normalt inte särskilt mycket underlag för bedömningen i åldersfrågan.

Bedömningen måste göras utifrån det underlag som finns. En omständighet som kan göra att det finns anledning att anta att en misstänkt har fyllt 15 år trots att han eller hon uppger sig vara yngre, kan t.ex. vara utredarens bedömning utifrån sina iakttagelser av den misstänktes utseende, agerande och sätt att tala. Om den typen av uppgifter ligger till grund för åklagarens bedömning att inleda förundersökning är det viktigt att de dokumenteras, exempelvis genom att polisen upprättar en promemoria. Vid muntliga föredragningar kan polisens uppgifter också dokumenteras genom att åklagaren gör en tjänsteanteckning. Uppgifter från målsäganden, eller någon annan, som talar för att den misstänkte är över 15 år kan också vara tillräckligt liksom det faktum att den misstänkte i andra sammanhang har uppgett en högre ålder.²

Det är angeläget att åklagaren – oavsett vad som ligger till grund för bedömningen – dokumenterar sitt ställningstagande i åldersfrågan.

Om åklagaren bedömer att det inte finns anledning att anta att en misstänkt person var straffmyndig vid tiden för brottet bör, på samma sätt som när åldern inte är ifrågasatt, möjligheten att inleda en utredning enligt 31 § LUL övervägas. Skulle det inom ramen för en sådan utredning komma fram uppgifter som gör att det finns anledning att anta att den unge hade fyllt 15 år vid gärningstillfället får åklagaren överväga om utredningen ska avslutas och förundersökning istället ska inledas.

---

² Jfr nedan avsnitt 3.1.2.1.

Det kan i detta sammanhang noteras att en förundersökning givetvis kan inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats, även om det inte finns någon person som kan misstänkas för brottet.

2.2 Förundersökning mot den som uppger sig vara under 18 år

Om det på goda grunder kan antas att den misstänkte har fyllt 18 år bör förundersökningen inte bedrivas som ett ungdomsärende.

I de fall den misstänkte uppger att han eller hon är under 18 år, men den uppgiften kan ifrågasättas, uppkommer frågan om förundersökningen ska handläggas som ett ungdomsärende och reglerna om unga lagöverträdare i LUL ska tillämpas.

Om åklagaren, utifrån tillgängliga uppgifter, *på goda grunder kan anta* att den misstänkta personen är över 18 år bör utredningen inte bedrivas som ett ungdomsärende. För att kunna göra den bedömningen måste det finnas åtminstone någon konkret omständighet som talar för att den misstänkte har fyllt 18 år. Det räcker inte att den misstänkte uppger sig vara under 18 år, men inte kan bevisa det, och att uppgiften rent allmänt framstår som osäker. Exemplet i avsnitt 3.1.2.1 nedan kan ge vägledning om vilken typ av omständigheter som kan vara tillräckliga för bedömningen att den misstänkte på goda grunder kan antas vara äldre än vad han eller hon påstår.

Det är angeläget att åklagaren dokumenterar sitt ställningstagande i åldersfrågan.

Åklagaren måste vara observant på att utredningsläget när det gäller den misstänktes ålder kan förändras. Ställningstagandet att ärendet ska respektive inte ska handläggas som ett ungdomsärende kan alltså behöva omprövas.

3 Tvångsmedel

Detta kapitel tar upp de speciella svårigheter som åklagaren ställs inför när det gäller att fatta beslut om tvångsmedel avseende en misstänkt person som uppger sig vara under 15 respektive 18 år, men där de uppgifterna kan ifrågasättas.

Ett flödesschema för frågan om anhållande vid oklar ålder finns sist i rättspromemorian (s. 23).

Generell vägledning när det gäller frihetsberövande av unga misstänkta finns i Ungdomsriktlinjerna. I Ungdomsriktlinjernas kapitel 3 behandlas bl.a. frågan om när det kan finnas synnerliga skäl för anhållande av en ung person.

3.1 Anhållande av den som uppger sig vara under 15 år

3.1.1 När polisen anmäler ett gripande

Om det inte finns anledning att anta att den misstänkte var minst 15 år vid tiden för brottet ska gripandet hävas.

Polisen anmäler i princip alltid gripandet av en ung misstänkt till åklagaren innan ett förhör enligt 24 kap. 8 § RB har hållits. Om polisen i samband med att ett gripande anmäls uppger att den misstänkte påstår sig vara under 15 år men polisen bedömer att den misstänkte är äldre, *bör åklagaren fråga* vad polisen grundar sin bedömning på samt vilka uppgifter om den misstänktes ålder som finns. Grundas bedömningen på polisens iakttagelser av den misstänkte bör dessa dokumenteras, på motsvarande sätt som vid beslut om att inleda förundersökning. Åklagaren måste göra en självständig bedömning av om det finns anledning att anta att den misstänkte var straffmyndig vid tiden för brottet. I annat fall ska gripandet hävas.³

Om 24:8-förhör beordras bör åklagaren tänka på att redan i samband med det ge direktiv om åldersutredningsåtgärder. För att skapa förutsättningar för ett så bra beslutsunderlag som möjligt vid den kommande prövningen av anhållningsfrågan, bör *direktiv* lämnas till polisen om att i den mån praktiska förutsättningar finns snabbt vidta utredningsåtgärder för att utreda åldern. Exempel på sådana åtgärder är slagningar i relevanta register, kontakter med Migrationsverket och socialtjänsten, kontakt med den misstänktes gode man, frågor till målsäganden eller andra förhörspersoner.⁴ Vilka åtgärder som kan vidtas i det enskilda fallet varierar naturligtvis, bl.a. beroende på tidpunkt

³ Jfr Ungdomsriktlinjerna avsnitt 3.4 där det framgår att ett gripande ska hävas om det står klart att det saknas skäl för fortsatt frihetsberövande.

⁴ Närmare information om hur kontakter kan tas med t.ex. Migrationsverket finns på Rånet (UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning).

(kontorstid eller jourtid), typ av ärende och resurser hos polisen. När den misstänkte hörs bör frågor med inriktning på åldersutredningen också ställas. Frågor som inte rör brottsmisstanken utan gäller den misstänktes personliga förhållanden, t.ex. frågor om ålder och levnadsomständigheter, kan ställas även om försvarare inte är närvarande.⁵ Viss försiktighet är dock påkallad. Mer ingående förhör som kan tänkas komma in på exempelvis uppgifter om ålder som lämnats i samband med tidigare brottsutredningar bör anstå till dess försvarare kan närvara.

3.1.2 Prövning av anhållningsfrågan

3.1.2.1 *När kan anhållande ske trots att det är oklart om den misstänkta personen är straffmyndig?*

Åklagaren bör på goda grunder kunna anta att den misstänkte var minst 15 år när brottet begicks för att den misstänkte ska få anhållas.

I många fall är det underlag som finns för bedömning av den misstänktes ålder mycket begränsat när beslut ska fattas i anhållningsfrågan, även om försök har gjorts att inhämta utredning enligt vad som sägs ovan (avsnitt 3.1.1). Det går, enligt UC Stockholms uppfattning, inte att ställa lika höga krav på utredningen i detta tidiga skede som senare under processen.

För att besluta om anhållande av en ung misstänkt vars ålder inte är klarlagd bör åklagaren *på goda grunder kunna anta* att den misstänkte hade fyllt 15 år vid tiden för brottet.⁶ Det räcker inte att den misstänkte uppger sig vara under 15 år, men inte kan bevisa det, och att uppgiften rent allmänt framstår som osäker. Det måste finnas åtminstone någon konkret omständighet som med viss styrka talar för att den misstänkte var minst 15 år när brottet begicks.

De uppgifter som talar för att den misstänkte är äldre än vad hon eller han uppger måste naturligtvis ställas mot de eventuella uppgifter och omständigheter som talar i motsatt riktning.

Om åklagaren vid värderingen av de tillgängliga uppgifterna bedömer att det på goda grunder kan antas att den misstänkte var minst 15 år vid tiden för brottet finns i och för sig inte något hinder mot att anhålla, om övriga förutsättningar för det är uppfyllda.

---

⁵ Jfr Ungdomsriktlinjerna avsnitt 4.6.

⁶ Jfr prop. 2016/17:165 s.15 och 18.

Exempel på omständigheter som kan läggas till grund för bedömningen

Utseende m.m.

En konkret omständighet, som i detta skede kan vara tillräcklig, kan t.ex. vara utredarens bedömning av åldern utifrån sina iakttagelser av den misstänktes utseende och kroppsbyggnad, agerande, sätt att tala osv. Åklagaren bör ställa frågor till polisen om bedömningen och de iakttagelser som gjorts så att åklagaren kan värdera uppgifterna och bilda sig en uppfattning om riktigheten i utredarens bedömning av åldersfrågan. Om möjligt kan fotografi av den misstänkte skickas elektroniskt till åklagaren som ytterligare stöd för åklagarens bedömning. I vissa fall kan det också finnas möjlighet för åklagaren att göra egna iakttagelser av den misstänkte, exempelvis när polis och åklagare är samlokaliserade. De uppgifter som ligger till grund för åklagarens beslut måste *dokumenteras*, antingen genom att polisen upprättar en promemoria, eller motsvarande, eller genom att åklagaren själv antecknar de uppgifter som lämnats eller – i förekommande fall – de iakttagelser som åklagaren själv har gjort.

Bedömning vid Migrationsverket

Om Migrationsverket har registrerat att den misstänkte är över 15 år finns i princip alltid, i det här tidiga skedet, goda grunder att anta att straffmyndighetsåldern har uppnåtts. Detsamma gäller om det har gjorts en åldersutredning vid Migrationsverket och den misstänkte då bedömts vara över 15 år.

Motstridiga uppgifter

Även den omständigheten att den misstänkte i andra sammanhang uppgett en högre ålder kan vara tillräcklig, under förutsättning att det saknas en godtagbar förklaring till de motstridiga uppgifterna.⁷ Uppgifter kan ha lämnats t.ex. till Migrationsverket eller i samband med tidigare brottsutredningar. Den misstänkte kan också ha identitetshandlingar, vars äkthet inte omedelbart kan bedömas, som visar på en högre ålder.

Uppgifter från bevispersoner

Uppgifter från målsäganden eller någon annan bevisperson om att den misstänkte lämnat sådana uppgifter om sin ålder att han eller hon måste ha varit 15 år vid tiden för brottet kan också vara tillräckligt underlag, under förutsättning att uppgifterna bedöms som tillförlitliga.

Falsa id-handlingar m.m.

Att den misstänkte har en falsk eller osann identitetshandling där åldern är angiven som lägre än 15 år är sällan i sig tillräckligt underlag, bl.a. eftersom

---

⁷ Jfr dock NJA 2016 s. 719 p. 31–32. När den tilltalade lämnat många olika besked om sin ålder fanns, enligt HD, inte anledning att tillmäta en viss åldersuppgift någon särskild betydelse.

det kan finnas andra orsaker till att en person har falska eller osanna identitetshandlingar än att han eller hon vill ljuga om sin verkliga ålder. Däremot kan en sådan identitetshandling tillsammans med andra omständigheter som talar för en högre ålder, innebära att den misstänkte på goda grunder kan antas vara straffmyndig.

Brottslighetens karaktär och övriga omständigheter kring gärningen

Det kan finnas uppgifter om själva gärningen och hur den har begåtts, t.ex. att det varit fråga om ett avancerat brottsupplägg eller att utförandet krävt särskilda erfarenheter, som undantagsvis – i vart fall tillsammans med andra omständigheter – skulle kunna göra att det på goda grunder kan antas att den misstänkte är över 15 år. Det krävs dock av flera skäl försiktighet vid den typen av bedömningar. Exempelvis kan äldre medgärningsmän vara inblandade i brottsligheten och det finns också stora skillnader i unga personers utveckling och erfarenheter.

3.1.2.2 Vilken ålder ska man utgå från vid prövningen av anhållningsfrågan?

Åklagaren bör vid prövningen av anhållningsfrågan bedöma vilken ålder mellan 15 och 17 år som är mest sannolik. Om det inte finns tillräckligt underlag för en sådan bedömning bör utgångspunkten vara att den misstänkte just har fyllt 15 år. I de fall det finns goda grunder att anta att den misstänkte har fyllt 18 år bör åklagaren utgå från det vid prövningen.

Vilken ålder mellan 15 och 17 år som den misstänkte har får betydelse vid proportionalitetsbedömningen och bedömningen av om det finns synnerliga skäl för anhållande – det krävs starkare skäl för att anhålla en 15-åring än en 17-åring.⁸

Utifrån de uppgifter som kommit fram får åklagaren bedöma *vilken ålder som är mest sannolik*. Finns det någon konkret uppgift som talar för en viss bestämd ålder, t.ex. samstämmiga uppgifter om att den misstänkte uppgett sig vara född ett visst datum och därmed skulle vara exempelvis 17 år, kan det göra att den åldern är mest sannolik. Saknas sådana mer bestämda uppgifter och det inte går att säga att en viss ålder är mer sannolik än en annan, bör utgångspunkten normalt vara att den misstänkte just fyllt 15 år.

Man kan tänka sig att det är uppenbart för vem som helst att en misstänkt som har uppgett sig vara under 15 år är fullvuxen, utan att det går att bedöma exakt hur gammal den misstänkte är. I anhållningssituationen är det i de fallen tillräckligt att konstatera att det på goda grunder kan antas att den misstänkte fyllt 18 år och att det därför inte krävs synnerliga skäl för anhållande.⁹

---

⁸ Se Ungdomsriktlinjerna kapitel 3.

⁹ Se nedan avsnitt 3.2 angående bedömningen när 18-årsgränsen är ifrågasatt.

3.1.2.3 Något om den prognos som måste göras

Åklagaren måste göra en prognos av möjligheterna att genom en åldersutredning klarlägga att den misstänkte var straffmyndig när brottet begicks. Saknas sådana förutsättningar bör den misstänkte inte anhållas.

Om det finns relevanta åldersutredningsåtgärder att vidta bör utgångspunkten normalt vara att det finns förutsättningar att klarlägga åldern.

När åklagaren överväger ett anhållande måste, utöver sedvanliga behovs- och proportionalitetsbedömningar, en bedömning göras av om det finns förutsättningar att genom en åldersutredning *klarlägga* att den misstänkte var straffmyndig när brottet begicks. Detta höga utredningskrav ("klarlagt") måste vara uppfyllt för att den misstänkte ska kunna lagföras.¹⁰ Om man redan från början kan se att det saknas förutsättningar att nå dit bör den misstänkte inte anhållas, oavsett hur starka skälen för ett anhållande i övrigt bedöms vara. Så kan t.ex. vara fallet om en åldersutredning har gjorts tidigare utan att åldern har kunnat klarläggas.

Anhållande bör som huvudregel inte heller ske om en åldersutredning kan förväntas ta mycket lång tid eftersom ett frihetsberövande då normalt är oproportionerligt.

Det sagda innebär att åklagaren måste göra en prognos beträffande möjligheterna att utreda den misstänktes ålder genom olika utredningsåtgärder. I detta sammanhang bör det noteras att en medicinsk åldersbedömning sällan är tillräcklig för att, utan stöd av annan utredning, ge klart besked i åldersfrågan. Detta gäller, i vart fall för närvarande (juni 2017), särskilt vid utredning av 15-årsgränsen.

I ett inledande skede av en utredning kan det naturligtvis vara svårt att göra någon mer välgrundad prognos. Om det finns ytterligare relevanta åldersutredningsåtgärder att vidta bör utgångspunkten normalt vara att det finns förutsättningar att klarlägga åldern. Frågan måste emellertid omprövas fortlöpande allteftersom tänkbara utredningsåtgärder har vidtagits eller bedömts utsiktslösa.¹¹

3.1.3 Häktning

Åklagaren kan begära den misstänkte häktad om det på goda grunder kan antas att den misstänkte var minst 15 år när brottet begicks.

För att begära den misstänkta personen häktad måste åklagaren – liksom vid anhållande – på goda grunder kunna anta att straffmyndighetsåldern var uppnådd vid tiden för brottet. Det bör uppmärksammas att vad som är "goda grunder" kan variera beroende på hur lång tid utredningen har pågått och

¹⁰ Se kapitel 5.

¹¹ Om s.k. daktning – se nedan avsnitt 3.3. Om kroppsbesiktning – se nedan avsnitt 3.4. Om andra åtgärder som kan vidtas för att utreda ålder – se kapitel 4.

vilka utredningsåtgärder som har vidtagits, eller skulle ha kunnat vidtas, och vilka åtgärder som återstår. Ju längre man har kommit i utredningen desto högre krav på utredningens styrka kan i allmänhet ställas. Det är bl.a. av det skälet angeläget att de åldersutredningsåtgärder som kan vidtas snabbt också genomförs så fort som möjligt. Observera att det ibland går att t.ex. få fram uppgifter från andra länder via Interpol redan under anhållningstiden.

3.2 Anhållande av den som uppger sig vara under 18 år (men över 15 år)

Om det på goda grunder kan antas att den misstänkte har fyllt 18 år krävs inte synnerliga skäl för anhållande.

För att den som är mellan 15 och 17 år ska få anhållas krävs synnerliga skäl.¹² Om den misstänkte uppger att han eller hon är under 18 år och den uppgiften kan ifrågasättas, måste åklagaren utifrån tillgängliga uppgifter bedöma hur sannolikt det är att den misstänkte har fyllt 18 år. På samma sätt som när 15-årsgränsen är ifrågasatt bör åklagaren *på goda grunder kunna anta* att den misstänkte fyllt 18 år för att i anhållningssituationen kunna utgå från att den misstänkte är vuxen.

Det räcker inte att den misstänkte uppger sig vara under 18 år, men inte kan bevisa det, och att uppgiften rent allmänt framstår som osäker. Som grund för bedömningen måste det finnas åtminstone någon konkret omständighet som med viss styrka talar för att den misstänkte har fyllt 18 år.

De uppgifter som talar för att den misstänkte är äldre än vad hon eller han uppger måste naturligtvis ställas mot de eventuella uppgifter och omständigheter som talar i motsatt riktning.

Om åklagaren vid värderingen av de tillgängliga uppgifterna bedömer att det på goda grunder kan antas att den misstänkte har fyllt 18 år krävs inte synnerliga skäl för att anhålla.¹³ Det är viktigt att åklagaren dokumenterar sitt ställningstagande, exempelvis i tvångsmedelsblankettens anteckningsfält.

---

¹² Se Ungdomsriktlinjerna avsnitt 3.3.

¹³ Se avsnitt 3.1.2.1 för exempel på omständigheter som kan ligga till grund för en sådan bedömning.

3.3 Daktning

Endast den som är anhållen eller häktad får daktas i syfte att utreda åldern. Åklagare får bara fatta beslut om daktning om det behövs för utredning av brottet. I andra fall – t.ex. om daktning endast behövs för åldersutredningen – fattas beslut av Polismyndigheten.

En viktig åtgärd i åldersutredningen är många gånger inhämtande av uppgifter från andra länder via Interpol. Bl.a. för en sådan utredningsåtgärd krävs normalt att fingeravtryck och fotografi har tagits av den misstänkte.¹⁴

Bestämmelsen om s.k. daktning (tagande av fotografi och fingeravtryck) finns i 28 kap. 14 § RB.¹⁵ Det är endast den som är anhållen eller häktad som får daktas i syfte att utreda ålder. Om fotografi och/eller fingeravtryck behövs för utredning av brottet får daktning ske även av den som inte är anhållen eller häktad, under förutsättning att misstanken gäller ett brott på vilket fängelse kan följa. Fotografi och fingeravtryck som tagits i brottsutredande syfte får användas även för att utreda den misstänktes ålder.

Behovet av att dakta den misstänkte i syfte att utreda åldern kan i vissa fall medföra att det finns skäl för ett anhållande på grund av flyktfara alternativt okänd identitet och/eller kvalificerad flyktfara.¹⁶ Enligt 2 § första stycket 2 fingeravtrycksförordningen ska den som är anhållen daktas bl.a. om han eller hon är okänd och lämnar uppgifter om sin födelsetid som kan antas vara osanna.

Det är viktigt att observera att åklagare bara kan fatta beslut om daktning som behövs för utredning av brottet. I övriga fall fattas beslut om daktning av Polismyndigheten.¹⁷ Högsta domstolen har konstaterat att frågan om den misstänktes ålder inte är en omständighet av betydelse för utredning om brottet.¹⁸ Beslut om daktning i syfte att göra en åldersutredning får alltså inte fattas av åklagare, om fotografi och/eller fingeravtryck inte också behövs för utredningen av själva brottet.¹⁹

Om det finns behov av och förutsättningar för att dakta en misstänkt person för att kunna genomföra en åldersutredning, bör åklagaren kontrollera med polisen om den misstänkte är daktad eller om beslut om daktning har fattats av Polismyndigheten.

---

¹⁴ I vissa fall kan även DNA användas.

¹⁵ Se även förordning (1992:824) om fingeravtryck m.m. (fingeravtrycksförordningen).

¹⁶ Jfr Ungdomsriktlinjerna avsnitt 3.3.3.

¹⁷ 6 § fingeravtrycksförordningen.

¹⁸ NJA 2016 s.1165.

¹⁹ Jfr dock Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, 3:e uppl. s. 683 f. men observera att det skrevs före Högsta domstolens beslut.

3.4 Kroppsbesiktning för att genomföra medicinsk åldersbedömning

Praktisk information om medicinska åldersbedömningar och om vad man som åklagare bör tänka på i samband med beslut om kroppsbesiktning finns på Rånet.²⁰ Notera särskilt att UC Stockholm rekommenderar att kontakt alltid tas med Rättsmedicinalverket inför ett beslut om kroppsbesiktning i syfte att utreda ålder, bl.a. för att diskutera metodval och eventuella verkställighetshinder.

3.4.1 Allmänna utgångspunkter

En medicinsk åldersbedömning är ofta en viktig del i utredningen av en misstänkt persons ålder.²¹ För att kunna genomföra medicinska undersökningar av den misstänkte krävs beslut om kroppsbesiktning. Lagstöd för det finns numera (fr.o.m. den 1 juli 2017) i 28 kap. 12 § första stycket 3 RB.²² Enligt den bestämmelsen får den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa kroppsbesiktigas ”för utredning om hans eller hennes ålder, om den har betydelse för om påföljd får dömas ut eller betydelse för påföljdsfrågan i övrigt”.

Bestämmelsen är tillämplig både i de fall straffmyndighetsåldern är ifrågasatt (15-årsgränsen) och i de fall åldern har betydelse för straffmätning och/eller påföljdsval (även 18- respektive 21-årsgränserna).

Den som ska kroppsbesiktigas får hållas kvar i sex timmar, eller om det finns synnerliga skäl ytterligare sex timmar, för att undersökningen ska kunna genomföras.²³ Kan genomförandet av kroppsbesiktningen – den medicinska undersökningen inklusive restid till platsen för undersökningen – förväntas ta längre tid än så bör kroppsbesiktning inte beslutas i andra fall än då den misstänkte är frihetsberövad eller själv har begärt undersökningen.

Om den misstänkte själv begär att en medicinsk åldersbedömning ska genomföras bör åklagaren – om inte särskilda skäl talar emot det – tillmötesgå begäran och fatta beslut om kroppsbesiktning för att göra medicinska undersökningar.

Liksom vid annan tvångsmedelsanvändning ska behovsprincipen, ändamålsprincipen och proportionalitetsprincipen vara vägledande vid beslut om kroppsbesiktning. Av behovs- och proportionalitetsprinciperna följer att beslut om kroppsbesiktning för att genomföra en medicinsk åldersbedömning

---

²⁰ UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning.

²¹ Se om innehållet i åldersutredningar kapitel 4 nedan.

²² SFS 2017:435.

²³ 28 kap. 13 a § andra stycket RB.

inte ska fattas om den misstänktes ålder kan klarläggas på något annat mindre ingripande sätt.²⁴

Normalt beslutar åklagaren, eller den polisiära förundersökningsledaren om utredningen leds av polis, själv om kroppsbesiktning. Innan åtal är väckt kan rätten fatta beslut efter yrkande från åklagaren/förundersökningsledaren. I tveksamma fall, t.ex. vid svåra proportionalitetsöverbälganden, kan åklagaren alltså begära rättens beslut om kroppsbesiktning. Efter åtalet får rätten även ta upp frågan självmant eller på yrkande av målsäganden.²⁵

Ett åklagarbeslut om kroppsbesiktning kan inte överklagas till domstol men kan bli föremål för överprövning.²⁶

3.4.2 Kroppsbesiktning av den som uppger sig vara under 15 år

För beslut om kroppsbesiktning krävs att det på goda grunder kan antas att den misstänkte har fyllt 15 år.

Misstänkta som är under 15 år får inte kroppsbesiktigas med stöd av bestämmelserna i 28 kap. RB. För dem gäller särskilda regler i LUL. Reglerna i LUL kan inte användas i syfte att genomföra en medicinsk åldersbedömning.²⁷ Det är därför viktigt att veta vad som krävs för att en misstänkt person med oklar ålder, som uppger sig vara under 15 år, ska få kroppsbesiktigas i syfte att genomföra en medicinsk åldersbedömning.

I förarbetena till bestämmelsen i 28 kap. 12 § första stycket 3 RB framhålls att det finns anledning att vara restriktiv med att tillåta kroppsbesiktning om den misstänktes ålder är oklar och den misstänkte invänder att han eller hon är under 15 år.²⁸ Enligt författningskommentaren ligger det på beslutsfattaren att bedöma hur sannolikt det med hänsyn till övriga omständigheter är att den misstänkte är över 15 år. Det krävs att de beslutsfattande myndigheterna har gjort vissa efterforskningar för att bemöta den misstänktes påstående innan ett beslut om kroppsbesiktning fattas, så att det *på goda grunder kan antas* att den misstänkte är över 15 år. Det kan t.ex. handla om att inhämta uppgifter från tidigare förhör eller uppgifter från Migrationsverket.²⁹

²⁴ Se närmare om proportionalitetsprincipen i avsnitt 3.4.4.

²⁵ 28 kap. 4 § första och andra stycket samt 13 § första stycket RB.

²⁶ Se JO 2008/09 s. 133 samt Gunnell Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel*, 3:e uppl. s. 109 ff.

²⁷ Se *Barn som begår brott – utredningar* jämlikt 31 § LUL (RättsPM 2013:6) s. 17 ff.

²⁸ Prop. 2016/17:165 s. 15.

²⁹ a prop. s. 18.

3.4.3 Något om medicinska undersökningar i syfte att utreda ålder

Rättsmedicinalverket har i uppdrag att genomföra medicinska åldersbedömningar i brottmål.

På UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning på Rånet finns mer information om de medicinska metoderna och verkställigheten av beslut om kroppsbesiktning. Notera särskilt att UC Stockholm rekommenderar att *kontakt alltid tas med Rättsmedicinalverket* inför ett beslut om kroppsbesiktning för diskussion om främst vilka undersökningsmetoder som är lämpliga i det aktuella fallet, frågor av betydelse för proportionalitetsbedömningen och eventuella verkställighetshinder.

De medicinska åldersbedömningar som Rättsmedicinalverket gör för att utreda om en person är över eller under 18 år består normalt av två undersökningar – röntgen av visdomständer och magnetkameraundersökning av knäled. Andra eller kompletterande metoder kan behöva användas för att utreda om den misstänkte har fyllt 15 respektive 21 år. Är 15-årsgränsen ifrågasatt, och det inte finns skäl att tro att den misstänkte är över 18 år, är det särskilt viktigt att kontakt tas med Rättsmedicinalverket inför ett beslut om kroppsbesiktning, för diskussion kring andra undersökningsmetoder. Detsamma gäller när det är 21-årsgränsen som behöver utredas.

När det gäller värdet av medicinska åldersbedömningar finns skäl att nämna NJA 2016 s. 719. Högsta domstolen konstaterade i det fallet att en tandmognadsundersökning som grundar sig på fullt utvecklade visdomständer utgör ett användbart underlag för påföljdsbestämningen när den misstänktes ålder är oklar.³⁰

3.4.4 Proportionalitetsbedömningen

Om den misstänkte är frihetsberövad är det bara undantagsvis oproportionerligt att besluta om kroppsbesiktning.

Straffmättningsvärdet i det enskilda fallet, med beaktande av ungdomsrabatten, bör normalt nå upp till i vart fall de högre dagsbotsnivåerna för att kroppsbesiktning ska kunna vara aktuellt.

Vid brott där straffvärdet för en vuxen person ligger på bötesnivå är kroppsbesiktning aldrig proportionerligt.

Intresset av att utreda den misstänktes ålder ska vägas mot det men som undersökningen innebär för den misstänkte. Såväl det ingrepp i den personliga integriteten som undersökningen i sig innebär, som de olägenheter i form av långa resor, tidsutdräkt m.m. som en undersökning kan vara förenad med ska beaktas. Hänsyn bör också tas till att en medicinsk åldersbedömning i normalfallet kräver i vart fall två undersökningar. Undersökningarna kan

---

³⁰ Jfr Simon Andersson, Påföljdsbestämning vid oklar ålder, Juridisk Tidskrift 2016/17 s. 712.

behöva genomföras på olika platser och vid olika tillfällen. Om den misstänkte är frihetsberövad väger den typen av olägenheter (långa resor, flera undersökningstillfällen m.m.) mindre tungt och hindrar endast undantagsvis ett beslut om kroppsbesiktning.³¹

Vid bedömningen måste hänsyn också tas till vilket resultat de medicinska undersökningarna kan väntas ge. Som nämnts ovan³² kan det f.n. (juni 2017) exempelvis vara svårt att utreda framförallt 15-årsgränsen. Vid osäkerhet bör kontakt alltid tas med Rättsmedicinalverket för att diskutera möjligheterna att bedöma åldern i det enskilda fallet.

Intresset av att klarlägga en misstänkt persons ålder kan variera beroende på vilken åldersgräns det är som ifrågasätts. Att den som gjort sig skyldig till brott överhuvudtaget kan lagföras kan i allmänhet sägas vara mer angeläget än att straffmätningen och påföljdsvalet inte blir för lindrigt. Samtidigt krävs det starkare skäl för att använda tvångsmedel mot en 15-åring än mot t.ex. en 18-åring.³³ Det kan i princip aldrig vara proportionerligt att besluta om kroppsbesiktning endast för att utreda vilken ålder mellan 15 och 17 år respektive mellan 18 och 20 år som den misstänkte har uppnått.

Intresset av att brott kan lagföras korrekt är naturligtvis också starkare ju allvarigare brottet är. Vid bötesbrott – där straffvärdet för en vuxen ligger på bötesnivå – kan det enligt UC Stockholms uppfattning aldrig vara proportionerligt att besluta om kroppsbesiktning i syfte att genomföra en medicinsk åldersbedömning. Normalt kan det inte heller anses proportionerligt att besluta om kroppsbesiktning vid brottslighet där straffmättningsvärdet i det enskilda fallet, med beaktande av ungdomsrabatten, inte når upp till i vart fall de högre dagsbotsnivåerna. I de fall straffmättningsvärdet är förhållandevis lågt är det särskilt viktigt att göra en omsorgsfull proportionalitetsprövning.

Om en ung misstänkt är frihetsberövad – anhållen, häktad eller omhändertagen och placerad på t.ex. ett SiS-hem som alternativ till häktning – är det bara undantagsvis oproportionerligt att besluta om kroppsbesiktning.

3.4.5 Beslutet om kroppsbesiktning

När åklagaren fattar beslut om kroppsbesiktning i syfte att göra en medicinsk åldersbedömning bör åklagaren i fritextfältet ange vilka typer av medicinska undersökningar som beslutet avser. Det kan även vara lämpligt att ange vilken åldersgräns – eller vilka åldersgränser³⁴ – det är som ska utredas.

---

³¹ Se vidare nedan.

³² Avsnitt 3.4.3.

³³ Jfr också avsnitt 3.4.1 och vad som sägs i förarbetena till 28 kap. 12 § första stycket 3 RB om att det finns anledning att vara restriktiv med att tillåta kroppsbesiktning om den misstänktes ålder är oklar och den misstänkte invänder att han eller hon är under 15 år.

³⁴ T.ex. om den misstänkte påstår sig vara under 15 år men det finns anledning att tro att personen är över 18 år.

4 Åldersutredningen

I detta kapitel beskrivs vilka olika utredningsåtgärder en åldersutredning kan bestå av.³⁵ Vidare finns ett kort och översiktligt avsnitt om sekretess.

4.1 Allmänna utgångspunkter

Det är angeläget att åldersutredningen påbörjas tidigt. Vilka åldersutredningsåtgärder som i det enskilda fallet bör vidtas beror på omständigheterna, bl.a. har det betydelse hur pass allvarligt brott som utredningen avser. Åklagaren bör, vid behov tillsammans med polisen, noga planera åldersutredningen. En del åtgärder kan ta lång tid eller vara resurskrävande och kanske inte är aktuella vid mindre allvarlig brottslighet. Sådana åtgärder som går snabbt och enkelt bör normalt alltid vidtas så fort som möjligt.

4.2 Åldersutredningens innehåll

En åldersutredning bör som huvudregel bestå av flera åtgärder. Följande exempel på tänkbara utredningsåtgärder kan nämnas.

- Undersökning av pass och andra identitetshandlingar.
- Uppgifter om utseende och kroppskonstitution samt andra iakttagelser av den misstänkte.
- Förhör med den misstänkte med inriktning på åldersfrågan.
- Medicinsk åldersbedömning. Tänk på att en åldersbedömning kan ha gjorts inom ramen för asylprocessen. Det kan kontrolleras med Migrationsverket.³⁶
- Uppgifter från Migrationsverket angående vad som kommit fram vid en eventuell asylutredning. Ibland finns uppgifter om att den misstänkte sökt asyl i något annat land. Då kan det övervägas att försöka hämta in uppgifter från den asylutredning som gjorts i det andra landet.
- Uppgifter från Interpol om bl.a. tidigare brottslighet i andra länder och om andra uppgivna identiteter. Tänk på att det ibland kan finnas skäl att inhämta utländska domar, bl.a. eftersom det förekommer att riktigheten i europeiska belastningsregisterutdrag ifrågasätts. Det kan också finnas

---

³⁵ Mer information och praktisk vägledning finns på Rånet (UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning).

³⁶ Kontaktuppgifter till Migrationsverket finns på Rånet (UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning).

åldersutredningar som gjorts inom ramen för brottmålsprocessen i det andra landet. När uppgifter från andra länder ska värderas är det viktigt att ha information om hur åldern har fastställts i det andra landet.

- Uppgifter från den misstänktes hemland om identitet eller födelseid.
- Uppgifter från sociala medier, t.ex. den misstänktes Facebook-profil.
- Uppgifter från målsäganden.
- Uppgifter från släktingar och vänner.
- Uppgifter från personal på HVB-hem, stödboende eller annat boende.
- Uppgifter från förordnad god man eller särskilt förordnad vårdnads-havare.
- Uppgifter från personal inom socialtjänsten.
- Uppgifter från skolpersonal, t.ex. mentor, kurator eller personal inom skolhälsovården.

4.3 Sekretess?

Detta avsnitt innehåller en kort och översiktlig beskrivning av några sekretessbestämmelser som kan aktualiseras i samband med åldersutredningen.

Regler om sekretess inom *skolan* finns i 23 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL). Skolhälsovård räknas dock som *hälso- och sjukvård* och omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § OSL. I 26 kap. 1 § OSL finns regler om sekretess inom *socialtjänsten*.

Socialtjänstsekretessen gäller även i *Migrationsverkets ärenden om bistånd till asylsökande* (mottagningsärenden). I Migrationsverkets ärenden om *uppehållstillstånd* gäller i första hand sekretess enligt 37 kap. 1 § OSL, s.k. utlänningssekretess.³⁷

Sekretessbrytande bestämmelser finns i 10 kap. OSL.

Enligt 10 kap. 23 § OSL gäller att uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess eller socialtjänstsekretess och som angår misstanke om ett begånget brott kan lämnas ut till åklagare eller polis bl.a. om misstanken angår brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år.

---

³⁷ En något utförligare beskrivning av vad som gäller i Migrationsverkets ärenden finns i Migrationsverkets remissvar avseende denna rättspromemoria. Remissvaret finns på UC Stockholms ämnessida om åldersbedömning på Rånet.

För sekretess som gäller inom skolan och för utlänningssekretessen finns motsvarande sekretessbrytande bestämmelse i 10 kap. 24 § OSL. Den är tillämplig om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda någon annan påföljd än böter.

Generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL innebär att sekretessbelagda uppgifter kan lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Generalklausulen gäller inte för uppgifter som omfattas av sekretess inom bl.a. hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Om de vanliga sekretessbrytande bestämmelserna inte är tillämpliga kan dock uppgifter om ålder som omfattas av sekretess inom skolan eller av utlänningssekretess vara möjliga att lämna ut med stöd av generalklausulen.

5 Åtal, straffmätning och påföljd

Åklagaren bör så långt det är möjligt ha utrett den misstänktes ålder innan åtal väcks.

För att en misstänkt person ska kunna lagföras krävs att det är *klarlagt* att han eller hon hade fyllt 15 år när brottet begicks.

För att kunna bestämma påföljden till fängelse på livstid måste det vara *klarlagt* att den tilltalade hade fyllt 21 år när brottet begicks.

Bedömningen av straffmätningens värde samt påföljdsbestämningen ska i övrigt göras med utgångspunkt i *den ålder som är mest sannolik*. Om det finns utrymme för olika slutsatser om vilken ålder som är mest sannolik får man utgå från det som är mest förmånligt för den tilltalade.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2016 s. 719 konstaterat att åklagaren inte har någon bevisbörda i vanlig mening när det gäller omständigheter som bara har betydelse för påföljdsfrågan, t.ex. den misstänktes ålder. Det är rättens ansvar att den utredning som krävs finns tillgänglig.

Högsta domstolen konstaterar emellertid också att även åklagaren, och den tilltalade, har ett ansvar för att rättens beslutsunderlag är tillräckligt när frågor som gäller påföljdsbestämningen ska avgöras. Åklagaren bör alltså så långt det är möjligt ha vidtagit alla relevanta åtgärder för att utreda den misstänktes ålder innan åtal väcks.

För sådana omständigheter som inte har att göra med graden av skuld utan enbart har betydelse för påföljdsfrågan, t.ex. den misstänktes ålder, är det enligt Högsta domstolen varken lämpligt eller möjligt att använda de allmänna beviskrav som gäller för den tilltalades skuld. HD slår fast följande "utredningskrav".

- När det är straffmyndighetsåldern som är ifrågasatt måste utredningsläget vara sådant att det är *klarlagt* att den tilltalade hade fyllt 15 år när brottet begicks. För att åklagaren ska kunna motse en fällande dom och ha tillräckliga skäl för åtal bör detta krav på styrkan i åldersutredningen normalt vara uppfyllt redan när åtal väcks.
- För att kunna döma någon till livstids fängelse måste det också vara *klarlagt* att personen hade fyllt 21 år vid tiden för brottet.
- När det gäller att bedöma straffvärde och bestämma påföljd i övrigt bör domstolen bedöma *vilken ålder som är mest sannolik*. Om utredningen tillåter olika slutsatser i fråga om mest sannolik ålder får man välja den bedömning som är mest förmånlig för den tilltalade, dvs. den lägsta åldern.

Flödesschema för frågan om anhållande vid oklar ålder

